

**QORTI TAL-MAGISTRATI
(GHAWDEX) GURISDIZZJONI SUPERJURI**

**MAGISTRAT DR.
PAUL COPPINI**

Seduta tat-30 ta' Gunju, 2009

Citazzjoni Numru. 79/2004

Francis u t-tabiba Annamaria konjuġi Abela.

vs

**Carmel Spiteri, u
B'degriet tal-10 ta' Diċembru 2004,
Ġiet kjamata fil-kawza d-ditta assikuratriċi
Rausi Insurance Agency Ltd;
U b'degriet tat-2 ta' Diċembru 2005,
Ġiet kjamata fil-kawza s-soċjeta' Lloyds Malta
Minflok Rausi Insurance li nħarget mill-kawza
BI-istess degriet.**

Il-Qorti,

PRELIMINARI

Rat iċ-ċitazzjoni li permezz tagħha l-atturi, wara li
ppremettew :

Illi fid-disgħa (9) ta' Diċembru tas-sena elfejn u tnejn (2002) waqt li l-attriċi t-Tabiba Annamaria Abela kienet qed issuq il-vettura bin-numru ta' registrazzjuoni ABD 651 tal-marka Yugo, fi triq il-Kapuċċini, Victoria, Għawdex, fid-direzzjoni ta' Victoria, Għawdex, intlaqtet minn vettura bin-numru ta' registrazzjoni CBH 596, misjuqa mill-konvenut.

Illi dan l-inċident ġara unikament minħabba traskurġni grassa, negliġenza, imperizja, u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti tat-traffiku da parti tal-konvenut fis-sewqan tiegħu.

Illi konsegwenza għal dan l-inċident l-atturi sofrew danni inġenti konsistenti sew f'danni materjali u kif ukoll telf ta' qliegħ futur minħabba debilitazzjoni fiżika permanenti f'giseem l-attriċi.

Illi l-konvenut minkejja diversi interpellazzjonijiet da parti ta' l-atturi naqas li jersaq għall-kumpens xieraq sabiex jagħmel tajjeb għad-danni sofferti.

Talbu lill-konvenut jgħid għaliex m'għandhiex din il-Qorti:

1. Tiddikjara illi l-inċident oġġett ta' din il-kawża ġara unikament ħtija tal-konvenut minħabba traskuraġni u nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti tat-traffiku fis-seqan, da parti tiegħu.
2. Tillikwida d-danni kollha konsegwentement sofferti mill-atturi.
3. Tikkundanna lill-konvenut sabiex iħallas lill-atturi s-somma hekk likwidata.

Bl-ispejjeż inklużi9 dawk tal-ittri interpellatorji tat-tlieta u għoxrin (23) ta' Ġunju elfejn u tlieta (2003), l-erbatax (14) ta' Ottubru elfejn u tlieta (2003), sbatax (17) ta' Frar elfejn u erbgħa (2004), l-erbgħa u għoxrin (24) ta' Marzu elfejn u erbgħa (2004), fis-16 ta' Ġunju ta' l-elfejn u erbgħa (2004), u ta' l-ittri uffiċjali pprezentati f'Marzu ta' l-elfejn u erbgħa (2004) u kontestwalment ma' din il-kawża kontra d-ditta assikuratriċi.

Kopja Informali ta' Sentenza

Il-konvenut imħarrek għas-subizzjoni li għaliha minn issa qiegħed jiġi ngunt.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-atturi debitament maħlufa minn Francis Abela.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut li eċċepixxa illi:

1. Illi t-talbiet attriċi huma infondati fid-dritt u fil-fatt u dana peress illi Carmel Spiteri l-konvenut bl-ebda mod u manjiera ma kien responsabbli għal inċident stradali in kwistjoni, liema inċident awtomobilistiku ġara tort u ħtija tal-attriċi t-Tabiba Anna Maria Abela, kif jiġi pruvat dettaljatament waqt is-smiegħ tal-istess kawża;

Salvi eċċezzjonijiet oħra fid-dritt u fil-fatt.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess konvenut maħlufa minnu.

Rat id-digriet tagħha ta' l-10 ta' Diċembru 2004, fejn fuq talba tal-kontendenti, ġiet ordnata l-kjamata fil-kawża ta' Rausi Insurance Agency Limited.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta' kjamata fil-kawża "Rausi Insurance Agency Limited" li biha eċċepiet illi:

1. Illi preliminarjament mhix il-leġittima kontradittriċi f'din il-kawża billi hija taġixxi biss bħala aġenti tas-sindakati ta' Lloyds ta' l-Ingilterra. Is-soċjeta' li ex lege tirrappreżenta lil dawn is-sindakati hija Lloyds Malta Limited, li għandha tkun hi li tiġi kjamata fil-kawża filwaqt li s-soċjeta' eċċipjenti għandha tiġi estromessa mill-proċeduri.

2. Illi fuq il-mertu tal-kawża, qatt ma kien hemm kontestazzjoni dwar il-ħtija għall-inċident, u dan jirriżulta ampjament mill-korrispondenza li ġiet skambjata bejn il-partijiet, u mill-istess affidavit tal-attriċi. Kwindi s-soċjeta' eċċipjenti m'għandhiex tbat i spejjeż ta' din it-talba, billi din saret bla bżonn.

3. Illi s-soċjeta' eċċipjenti għamlet offerta dettaljata dwar likwidazzjoni ta' kumpens, kif jirrizulta mid-dokument AA 31 esebit ma' l-affidavit tal-attriċi, liema offerta ma ġietx aċċettata.

4. Illi ferm wara l-inċident, l-attriċi ppretendiet li kundizzjoni li sofriet f'daharha u li wasslet biex ikollha tagħmel operazzjoni, kienet kawżata mill-inċident in kwistjoni. Fuq pariti mediċi, s-soċjeta' eċċipjenti ma aċċettatx din il-pretensjoni.

5. Għalhekk jekk l-offerta ta' kumpens li ġiet proposta mis-soċjeta' eċċipjenti tiġi konfermata bħala ġusta, l-istess soċjeta' m'għandhiex tbat i la spejjeż u lanqas imgħax.

Rat id-dikjarazzjoni tal-fatti ta' l-istess soċjeta' konfermata bil-ġurament ta' Henry Grech.

Rat id-digriet tagħha tas-16 ta' Awwissu 2005 fejn innominat lill-kirurgu Mr. Carmel Sciberras sabiex, wara li jeżamina lill-attriċi, jirrelata dwar il-kundizzjoni medika tagħha.

Rat ir-relazzjoni ta' l-istess espert mediku pprezentata fis-7 ta' Ottubru 2005 u minnu maħlufa fis-26 ta' Frar 2006.

Rat id-digriet tagħha tat-2 ta' Diċembru 2005 fejn inħarġet mill-kawża s-soċjeta' Rausi Insurance Agency Limited u ddaññlet minflokha s-soċjeta' Lloyds Malta Limited.

Rat il-verbal tal-partijiet ta' l-istess data fejn dawn qablu li Lloyds Malta Limited tassumi l-atti tan-nota ta' l-eċċezjonijiet magħmula minn Rausi Insurance Limited, u saret ir-rinunzja ta' l-istess Lloyds Malta Limited għall-ewwel eċċezzjoni.

Rat in-nota tal-konvenut tat-28 ta' Ottubru 2005 fejn, peress illi ħass ruħu aggravat bir-relazzjoni ta' l-espert mediku, talab il-ħatra ta' periti addizzjonali.

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat il-verbal tat-2 ta' Diċembru 2005 ta' l-avukat Dottor Richard Galea Debono għas-soċjeta' kjamata fil-kawża Lloyds Malta Limited, li assoċja ruġu ma' din it-talba.

Rat id-digriet tagħha tat-12 ta' Diċembru 2006 fejn għallfini tal-perizja perizjuri nnominat lill-kirurgi Mr. Ivan Esposito u Mr. Anthony Bernard u lill-psikjatra Dr. Peter Muscat.

Rat ir-rapport ta' dawn l-esperti addizzjonali pprezentat fit-3 ta' Awwissu 2007 u maħluf minn Dr. Muscat fil-11 ta' Settembru 2007, minn Mr. Bernard fit-23 ta' Novembru 2007 u minn Mr. Esposito fid-9 ta' Novembru 2007.

Rat il-verbal tagħha tal-25 ta' Marzu 2009 fejn ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza.

Rat in-noti ta' l-Osservazzjonijiet rispettivi ta' l-atturi u tas-soċjeta' kjamata fil-kawża Lloyds Malta Limited.

Rat l-atti l-oħra kollha tal-kawża, inklużi l-verbali tax-xhieda mismugħa u d-dokumenti u affidavits esebiti.

Ikkunsidrat:

Illi din hija kawża għad-danni magħmula mill-atturi in segwitu għal incident stradali li fih il-vettura tat-tip *truck pick-up*, misjuqa mill-konvenut ħabtet man-naħa ta' wara tal-karozza misjuqa mill-attriċi u konsegwenza ta' hekk, apparti li giet danneġġjata din il-karozza, l-attriċi sofriet ġrieħi ta' natura permanenti fuq il-persuna tagħha. L-azzjoni esperita hi għalhekk dik bażata fuq il-Lex Aquilia,¹ li bażi tagħha jista' jkun id-delitt, f'każ ta' *dolo*, jew il-kważi delitt, f'każ ta' *colpa*, kif jippretendu li hu l-każ preżenti l-atturi.²

Il-**Giorgi** jgħallem f'dan ir-rigward: "*E' detta colpa in senso generale della nostra scienza qualunque violazione di un obbligo giuridico; anche la violazione dolosa. In senso piu'*

¹ 44 Dig. Del leg.aquil. IX, 2

² art. 1033 Kap. 16 .

*ristretto la parola colpa esclude il dolo, e significa volontaria omissione di diligenza, per cui non prevediamo le conseguenze illecite di una commissione od omissione, e violiamo senza avvedercene un nostro dovere giuridico. Pero', si dice, che l'inadempimento dell'obbligazione dipende da colpa, quando sebbene la causa dell' inadempimento sia stata l'opera del debitore medesimo, costui non ne abbia avuta la coscienza, e solo abbia mancato di quella diligenza, che egli era tenuto di usare."*³

FATTI

L-incident mertu tal-kawża ġara waqt li l-attriċi kienet qed issuq il-karozza tagħha għat-telgħa fi Triq il-Kapuċċini, Victoria, fid-direzzjoni taċ-ċentru tal-belt. Il-konvenut li dak il-ħin kien qed isuq it-truck tiegħu fl-istess direzzjoni wara l-attriċi, baqa' diehel fuq in-naħa ta' wara tal-karozza tagħha.⁴ B'konsegwenza ta' dan, il-vetturi nvoluti ġarrbu xi ħsara.⁵ Aġħar minn hekk pero' l-attriċi stess wegġgħet bl-iskoss tad-daqqa u spiċċat b'debilita' permanenti.⁶

RESPONSABILITA'

Il-kjamata fil-kawża Lloyds Malta Limited assumiet mill-ewwel ir-responsabilita' ta' l-assikurat tagħha għal dan l-incident.⁷ Madankollu l-konvenut innifsu baqa' qatt ma ammetta xi ħtija għal dak li ġara, u għalhekk jenħtieġ xorta waħda li tiġi nvestigata r-responsabilita' għal dan l-incident stradali.

L-attriċi a tempo vergine stqarret mas-surgent li nvestiga l-każ illi: "*kont tiela u waqt li qed inbiddel il-gear l-ieħor daħalġgo fija. ...*"⁸

³ Teoria delle Obbligazioni nel Diritto Moderno Italiano ed. 1903 vol. II. # 18 p. 32 - 33 .

⁴ ara rapport ta' l-okkorrenza relattiva a fol. 31 - 33 tal-process, skizz relattiv a fol. 34 u ritratt Dok. AA4 a fol. 30 .

⁵ ara ritratti Dokti. AA1 u AA2 a fol. 29 .

⁶ ara rapporti ta' l-esperti medici a fol. 200 - 205, u 287 - 291 .

⁷ ara Nota ta' l-Eccezzjonijiet a fol. 111 - 112 .

⁸ ara okkorrenza a fol. 32 .

Il-konvenut qal: *"Kont tiela u sibta fin-nofs wieqfa tparla ma' mara, iżda din il-mara ma nafx min hi."*⁹

Xhieda okulari ta' dan l-inċident ma jidhirx li kien hemm. L-iskizz relattiv jindika żewġ vetturi jsegwu l-xulxin fit-triq imsemmija u erba' karożzi pparkjati fuq il-ġemb tax-xellug tat-triq. Huma ndikati wkoll sett ta' *brakemarks* ta' disa' metri mħollija mill-vettura tal-konvenut. Il-karożza ta' l-attriċi tidher mbegħda tul ta' xi żewġ karożzi u nofs mit-truck tal-konvenut¹⁰

L-attriċi spjegat fl-affidavit tagħha illi: *"Hekk kif kont soqgħal kważi mija u ħamsin - mitejn metru 'il fuq mid-dar tiegħi u kont qed nibdel gear biex nibqa' tiela, ħassejt daqqa kbira fuq in-naħa ta' wara tal-vettura tiegħi. Bid-daqqa ħadt skoss kbir. Tant kienet kbira d-daqqa li minkejja li kont liebsa seat belt, inqala' is-seat belt minn mal-lock tiegħu u tqacċat id-dahar tas-seat li kont bilqiegħda fuqu. Dritt ħbatt in-naħa ta' wara ta' rasi mal-head rest tas-seat, imbagħad in-naħa ta' quddiem ta' rasi (moħħi) mal-windscreen u mbagħad intfajt b'saħħa kbira lura u sibtu ruħi minduda fuq is-seat ta' wara. Sadanittant bid-daqqa kien ukoll tkisser il-windscreen ta' wara tal-vettura u s-seat li waqajt għal fuqu kien mimli bil-ħġieġ. Intuwittivament hekk kif ħassejt il-ħġieġ ma' dahri, ergajt qomt biex nevita li nitweġġa bih. Il-passenger seat ta' quddiem tal-vettura ġie mbuttat ukoll 'il quddiem u ġie jmiss direttament mal-windscreen ta' quddiem. Minkejja li kont f'telgħa, il-vettura tiegħi ġiet imbuttata għal distanza twila 'l quddiem. Immedjatament hekk kif seħħet il-ħabta ħassejt uġieġ kbir f'għonqi kollu nieżel għal ġox-xewka ta' dahri. Bl-impatt il-metall tal-vettura tgħaffeg u l-bieba tan-naħa tiegħi tal-vettura ma stajt niftaħha..."*¹¹

Il-konvenut baqa' qatt ma xehed dwar kif seħħet il-ħabta, imma fid-dikjarazzjoni ġuramentata annessa man-nota ta' l-eċċezzjonijiet tiegħu jgħid illi l-attriċi *"ħabta u sabta u mingħajr pre-avviż ta' xejn waqqfet il-vettura tagħha biex tkellem lill-ċertu waħda Maria Abela li kienet pedestrian fl-*

⁹ ibid.

¹⁰ ara skizz a fol. 34 .

¹¹ ara affidavit a fol. 15 - 16 .

*istess triq" u "per konsegwenza tan-nuqqas ta' pre-avviż ta' waqfien, il-konvenut ħabta u sabta prova japplika il-brakes tal-vettura tiegħu iżda mingħajr suċċess..."*¹²

Pero' dwar dan baqa' qatt ma ressaq ebda prova. Madankollu, anke kieku għall-grazzja ta' l-argument biss kellha tiġi aċċettata l-verżjoni tiegħu, il-konvenut li kien għaddej wara l-vettura ta' l-attriċi, "*kellu l-obbligu li jżomm dik id-distanza minnha, mhux biss regolamentari, iżda distanza biżżejjed li jirregola s-sewqan tiegħu b'mod li ma jiġix rinfaccjat b'sitwazzjoni li, minhabba s-sewqan tiegħu, ma jkunx fil-pożizzjoni li jevita l-kollizzjoni; għax sewwieq għandu l-obbligu li ma jpoġġix lilu nnifsu f'sitwazzjonijiet fejn ma jkunx jista' jirreaġixxi b'mod adegwat u tempestivament għal xi emerġenza li tista' tinħoloq.*"¹³

Kif jispjega l-Highway Code f'dan ir-rigward: "***Do not drive too close to the vehicle ahead and drive at such a speed that you can pull up in good time if the vehicle ahead makes a sudden move and slows down or stops. The only safe rule is to never get closer than the overall stopping distance.***"¹⁴

Fil-każ in eżami huwa evidenti li l-konvenut kien għaddej b'veloċità ferm għola minn dik konsiljabbli fi triq residenzjali, tant li l-impatt kien tant qawwi li, minkejja li kien għat-telgħa, rnexxielu jimbotta l-karozza ta' quddiemu għal distanza konsiderevoli, bil-konsegwenzi kollha deskritti mill-attriċi. Hekk ukoll żgur li ma żammx id-distanza regolamentari mill-vettura ta' quddiemu u lanqas ma kien attent biżżejjed għal dak li kien għaddej madwaru, tant li nduna biss x'ħin kien tard wisq biex jevita l-ħabta. Minn naħa l-oħra ma rriżulta li hemm xejn ċensurabbli fis-sewqan ta' l-attriċi u għalhekk għal dan l-incident huwa unikament responsabbli l-konvenut.

LIKWIDAZZJONI TA' DANNI

¹² a fol. 9 tal-process .

¹³ ara f'dan is-sens Prim'Awla : Herbert Messina Ferrante et vs Coronato Galea et : 20.10.2005 .

¹⁴ Highway Code (ed. Sept. 2001) rule no. 158 .

Fil-ligi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni hija regolata bl-artikolu 1045 tal-Kodiċi Ċivili. Madankollu, kif ġie osservat mill-qrati tagħna, f'din il-materja ma hemmx regoli fissi u nflessibbli, ma hemmx *quantitative scale* tad-danni, għax kollox jiddependi miċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Is-somma tad-danni hi rimessa għall-arbitriju prudenzjali tal-Qorti, fil-limiti stabbiliti mil-liġi.¹⁵ Fl-eżerċizzju ta' din id-diskrezzjoni tagħha, il-Qorti qabel ma tasal biex tiffissa l-ammont, għandha tfares lejn iċ-ċirkostanzi molteplici, u tista' ukoll utilment tuża bħala *tests* biex tikkontrolla ċ-ċifra finali, id-diversi modi ta' kompitu sugġerit mill-ġurisprudenza estera f'dan ir-rigward, mingħajr ma tivvinkola ruħha b'xi wieħed minnhom partikolari, sabiex b'dan il-mod ikun dejjem hemm ċerta elasticità ta' kriterju adattabbli għall-partikolaritajiet ta' kull fattispecie.¹⁶

Skond il-ligi tagħna l-likwidazzjoni tad-danni tinqasam f'żewġ aspetti: id-danni attwali (*damnum emergens*) u t-telf ta' qliegħ futur (*lucrum cessans*).

Damnum Emergens:

Ma hemm ebda talba għar-rifużjoni ta' l-ispejjeż inkorsi fit-tiswija tal-karozza ta' l-attriċi. Jidher illi dawn ġew saldati qabel ma ġiet istitwita l-kawża preżenti. Fl-affidavit tagħha l-attriċi tispjega fid-dettal l-ispejjeż illi hija kellha tagħmel in-konnessjoni mal-feriti li ġarrbet minħabba f'dan l-inċident, u dana f'konsulti ta' tobba, testijiet mediċi fi kliniċi privati, mediċini, terapija u *appliances* bħal *tumble dryer* li kellha tixtri għax ma setgħetx tonxor il-ħwejjeġ fuq il-bejt kif kienet soltu tagħmel minħabba l-uġieġħ persistenti f'għonqha.¹⁷ Flimkien ma' dan l-affidavit, l-attriċi esebiet ir-riċevuti fiskali dwar l-ispejjeż kollha illi hija kellha tagħmel f'dan ir-rigward, liema spejjeż laħqu s-somma ta' elfejn mija u sbatax-il lira maltija u tmienja u tmenin ċenteżmu (Lm2117.88). Fil-kors tas-smieġħ tal-kawża esebiet xi kontijiet u riċevuti fiskali oħra dwar spejjeż addizzjonali li

¹⁵ Savona vs Asphar : Appell : 23.6.1952 .

¹⁶ Carmelo Fenech vs Antonio Galea ; vol. XL. I. 73; Francis Galea vs. Bartolomeo Grech; vol. XLII. II. 1019 .

¹⁷ ara affidavit tagħha a fol. 17 - 28, riċevuti dokti. AA 38 sa AA 57 esebiti a fol. 80 – 108 .

kellha tagħmel in konnessjoni ma' l-uġiegħ li baqgħet issofri.¹⁸ Dawn ilaħħqu s-somma ta' elf mija sitta u sebgħin lira maltija u ħamsin ċenteżmu (Lm1176.50). L-attur imbagħad esebixxa xi riċevuti oħra dwar spejjeż medicinali ulterjuri li kellha tagħmel martu. Dawn ilaħħqu s-somma ta' mitejn u tliet liri maltin u erba' u tmenin ċenteżmu (Lm203.84).¹⁹ Il-parti l-kbira minn dawn il-kontijiet ma ġewx ikkontestati. Imma s-soċjeta' assikuratriċi kjamata fil-kawża attakkat l-ispejjeż inkorsi f'eżamijiet kliniċi li saru fi sptar privat, meta dawn setgħu saru fl-isptar tal-gvern, kif ukoll xi spejjeż medicinali li dehrilha li ma kellhomx x'jaqsmu mad-debilta' li soffriet l-attriċi kawża ta' dan l-incident. Fir-rigward ta' l-eżamijiet fi sptar privat, l-atturi spjegaw għaliex dawn kellhom isiru hemmhekk minħabba d-dewmien fl-isptar pubbliku, u l-urgenza tal-każ ma kienx jippermetti li l-attriċi toqgħod tistenna għal żmien indefinit. Fir-rigward ta' l-ispejjeż tal-mediċini ndikati, kif spjegat l-attriċi, dawn kellha toħodhom minħabba l-effetti kollaterali kkawżati minn uħud mill-mediċini l-oħra u allura kienu konnessi wkoll.²⁰ Jirriżulta għalhekk illi dawn l-ispejjeż kollha jidhru ġustifikati fiċ-ċirkostanzi tal-każ u allura huma ripetibbli f'ammont totali ta' tliet elef erba' mija tmienja u disgħin lira maltija u tnejn u għoxrin ċenteżmu (Lm3498.22), pari illum għal tmint elef mija u ħamsin ewro u ħamsa u tmenin ċenteżmu (EUR 8150.85) .

Lucrum Cessans:

Dwar il-metodu kif jiġgi komputat dan it-telf futur, ma hemm l-ebda regola fissa u l-qrati tagħhna adottaw diversi kriterji. Kif intqal pjuttost reċentement mill-Qorti ta' l-Appell : *"Jingħad illi l-qrati tagħna fil-pronunċjament tagħhom dwar kriterji li għandhom jintużaw biex jagħmlu tajjeb għall-inċertezzi ta' likwidazzjoni ta' danni li f'każijiet simili dejjem jagħtu lok għalihom, qatt ma rrinuzjaw għall-fakolta' diskrezzjonali tagħhom..... Diversi drabi l-qrati tagħna segwew il-prinċipji enunċjati fil-kawża 'Butler v.*

¹⁸ a fol. 350 – 377 .

¹⁹ a fol. 390 – 393 .

²⁰ ara f'dan ir-rigward is-sentenza fil-kawża ; H. Messina Ferrante vs C. Galea ġia citata .

Heard'.²¹ Imma kif ġie enfasizzat f'sentenza oħra ta' dik il-Qorti, ċċitata favorevolment s-sentenza tagħha f'dik il-kawża: "Il-Qorti tara li fil-ġurisprudenza tagħna ġie kemm-il darba misħuq li minkejja ċerti prinċipji li jirriżultaw mill-ġurisprudenza, dejjem għandu jkun hemm ċertu elasticità ta' kriterji billi l-pronunzjament fil-likwidazzjoni in kwistjoni huwa wieħed ta' probabilita'. Inoltre, id-danneġġjat jingħata somma kapitali darba waħda biss, li meta tingħata b'sentenza m'hijjex aktar soġġetta għal ebda reviżjoni. Għalhekk din is-somma kapitali trid tkun tikkorrispondi kemm jista' jkun mar-rejalta'.²² Għal numru ta' snin il-Qrati tagħna fil-maġġor parti tal-każi segwew rigorożament il-metodu stabilit għall-ewwel darba fil-kawża "**Butler vs Heard**". Din il-kawża tagħat oriġini għal dak li jissejjaħ il-*multiplier system* li fiha l-perċentwali tad-debilta' u l-qliegħ annwali tal-korrupt jigu multiplikati bis-snin tal-ħajja lavorattiva bażata fuq il-*life expectancy* tiegħu miżjud b'perċentwali biex tagħmel tajjeb għall-inflazzjoni u żiediet fil-pagi, u b'riduzzjoni ta' ċertu ammont minħabba l-*lump sum payment*. F'dawn l-aħħar snin pero' dan il-metodu ta' kalkolazzjoni ġie modifikat sabiex ikun iktar rejalistiku u jieħu konsiderazzjoni aħjar taċ-ċirkostanzi taż-żmenijiet attwali.²³

L-attriċi li hija tabiba '*self employed*' u allura m'għandhiex introjtu fiss, ressqet prova illi għall-fini tat-taxxa tad-dħul fis-sena 2004 ġie stabilit li qalgħet Lm8150. ²⁴ Ressqet ukoll prova illi tobba li kienu mpjegati mal-Gvern, fl-2008 kienu qegħdin jirċievu dħul medju ta' Eur. 47,723 fis-sena, inklużi l-*allowances* u *extra duties*. Hija għalhekk tippretendi li tiġi kkumpensata f'dan ir-rigward a bażi ta' introjtu simili. Il-Qorti pero' ma tistax taċċetta dan l-argument għas-sempliċi raġuni li l-attriċi ma kienitx impjegata bħala tabiba mal-gvern meta seħħ dan l-incident, u allura ma tistax tagħmel paragun ma' xi jdañħal tabib f'kariga pubblika. Huwa xieraq għalhekk illi fiċ-

²¹ Carmelo sive Charles Micallef et vs Richard Spiteri et : Appell : 15.1.2002 .

²² Francis Sultana vs. John Micallef et noe. et : Appell : 20.7.1994 .

²³ Emanuel Mizzi vs Carmel. Attard : sentenza ta' din il-Qorti tat-13.5.2003

²⁴ Dok. AA 58 a fol. 109 .

ċikostanzi tittieħed iċ-ċifra ta' tmint elef lira maltija (Lm8000) sabiex jinħadem il-*quantum* dovut bħala danni.

L-iktar pero' li ma humiex jaqblu l-attriċi u s-soċjeta' kjamata fil-kawża huwa dwar ir-rata ta' persentaġġ ta' diżabilita' li għandha tiġi kkalkolata għall-fini tal-komputazzjoni ta' l-ammont dovut.

L-ewwel espert mediku Mr. Carmel Sciberras stabilixxa r-rata ta' diżabilita' permanenti li qed issofri minnha l-attriċi bħala waħda ta' tmintax fil-mija (18%). Pero' jikkwalifika din il-konklużjoni billi jgħid illi: "*Rigward l-effetti psikoloġiċi - fobja, ansjeta', nuqqas ta' rqađ ecc - jien ma nħossnix kompetenti li nagħti rata ta' diżabilita'.*" ²⁵ Kien proprju għal din ir-raġuni illi mal-periti addizzjonali, apparti żewġ kirurġi, ġie nkluż ukoll psikjatra. Infatti dawn l-esperti da parti tagħhom ikkonkludew illi peress li l-attriċi nstabet li kienet qed issofri minn "Cronic Depression" u "Post Traumatic Stress Disorder" bħala kawża diretta ta' dan l-inċident stradali, kellha disabilita' funzjonali ta' 35%, mentri d-diżabilita' fiżika stabilewha bħala perċentwali ta' 15%. Madankollu kienu ta' l-opinjoni li "*peress li l-akbar diżabilita' hija mentali... d-diżabilita' permanenti għandha tingħata fuq din u b'hekk għandha tkun ta' 35% (ħamsa u tletin fil-mija).*" ²⁶

Is-soċjeta' kjamata fil-kawża pero' baqgħet ma tridx taċċetta illi l-attriċi tassew sofriet xi debilita' mentali bħala kawża diretta ta' dan l-inċident. Infatti tagħmel referenza għall-istorja medika ta' l-attriċi mnejn jirriżulta illi anke qabel dan l-inċident kienet għamlet xi żmien issofri minn *depression*. Imma mistoqsi dwar dan in eskussjoni, l-espert psikjatriku kien inekwivoku fir-risposta tiegħu fis-sens li ma rriżultatlu ebda evidenza li l-istat mentali attwali ta' l-attriċi kien xi *recurrence* tad-*depression* li kienet soffriet minnha qabel.

Għalhekk fin-nuqqas ta' prova konkreta dwar dak li qed tallega s-soċjeta' kjamata fil-kawża, il-Qorti ma tarax

²⁵ ara rapport tiegħu a fol. 205 .

²⁶ ara rapport a fol. 291 .

għalfejn m'għandhiex toqgħod fuq dak li qalu l-esperti tagħha li ċertament qiesu sew il-fatturi rilevanti kollha tal-każ qabel ma waslu għall-konkluzjonijiet studjati tagħhom. Huwa f'waqtu hawnhekk jiġi ċċitat dak li qalu l-qrati tagħna f'dan ir-rigward, fis-sens illi: "*Il-ġustizzja li taf il-Qorti hija dik li fil-limiti tar-realta' u kemm huwa possibbli terġa' tpoġġi l-vittma ta' kwalsiasi att ingust, fl-istat li kienet qabel... Huwa ingust li f'dawn il-każijiet, u fejn ir-restituzzjoni fiżika tal-ġisem u s-saħħa tal-vittma ta' l-att illegali w ingust ta' haddieħor m'huwiex possibbli, ma tassikurax kemm jista' jkun kompensazzjoni adegwata. Altru milli imprevist. L-eżercizzju huwa fuq ir-realta' sakemm hija prevedibbli a bażi ta' statistika u induzzjoni.*"²⁷ Għalhekk tħoss li perċenwali ta' ħamsa u tletin fil-mjia (35%) hija waħda raġonevoli fiċ-ċirkostanzi.

Fil-kawżi li segwew Butler vs Heard b'mod rigoruż, il-ħajja lavorattiva ma kienitx tiġi kkalkolata a bażi tas-snin kollha li kien għad baqagħla taħdem il-vittma, kieku ma seħħx l-incident, imma normalment kienet tittieħed ħajja lavorattiva ta' għoxrin (20) jew ħamsa u għoxrin (25) sena. Illum il-ġurnata pero' meta l-*life expectancy* twalet sostanzjalment, tant illi ħafna pajjiżi qed itawwlu wkoll l-eta' tal-pensjoni, ma baqa' ebda raġuni għaliex il-ħajja lavorattiva ma tiġix kalkolata kollha.²⁸ Meta seħħ dan l-incident l-attriċi kellha 39 sena²⁹ u għalhekk kien għad baqgħalha ħajja lavorattiva ta' sitta u għoxrin sena (26) sena. Għalhekk l-ammont dovut irid jinħadem hekk : Lm8000 (media ta' paga bażi) x 26 (snin ta' ħajja lavorattiva) x 35% (debilita' permanenti) x 120% għar-rata ta' inflazzjoni = Lm87360 - 12% (li qablu fuqha ż-żewġ naħat) minħabba l-*lump sum payment* : Lm10483.20 = Lm76,876.80, pari illum għal EUR. 179,122.94

RI-EPILOGU

²⁷ Mario Camilleri vs Mario Borg et noe. .

²⁸ Agius vs. Galea et noe .: Kummerc : 11.7.1989; Buttigieg vs Azzopardi : Kummerc : 25.7.1989; Mario Camilleri vs Mario Borg : Prim'Awla : 8.5.1990

²⁹ ara numru tal-karta ta' l-identita' tagħha .

Kopja Informali ta' Sentenza

Għaldaqstant l-ammont totali pagabbli lill-atturi in linea ta' danni kkaġunati per konsegwenza ta' l-inċident mertu ta' din il-kawża, huma s-segwent:

1. Damnum emergens : EUR. 8150.85
2. Lucrum Cessans: EUR. 179122.94

- Total ta' : EUR. 187,273.79

Għal dawn il-motivi tiddeċidi l-kawża billi, filwaqt illi tiċhad l-eċċezzjonijiet tal-konvenut,

1. Tilqa' l-ewwel talba u tiddikjara lill-konvenut unikament responsabbli għhall-inċident mertu tal-kawża;
2. tillikwida d-danni sofferti mill-atturi minħabba fl-istess inċident, fl-ammont ta' mija sebgħa u tmenin elf mitejn tlieta u sebgħin ewro u disgħa u sebgħin ċenteżmu (EUR. 187,273.79); u
3. tikkundanna lill-istess konvenut u lis-soċjeta' kjamata fil-kawża Lloyds Malta Limited, li aċċettat ir-responsabilita' tal-konvenut bħala l-assikurat tagħhha, sabiex iħallsu *in solidum* bejniethom, l-ammont hekk likwidat lill-atturi.

Bl-ispejjeż, inklużi dawk ta' l-ittra kollha ndikati fiċ-ċitazzjoni, kontra l-istess konvenut u s-soċjeta' Lloyds Malta Limited *in solidum* bejniethom, apparti dawk tat-talba dwar ir-responsabilita', li peress li giet kontestata mill-konvenut biss, li baqa' qatt ma ammettiha, minkejja l-aċċettazzjoni tad-ditta assikuratriċi tiegħu, ikunu a karigu ta' l-istess konvenut waħdu.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----